

GYORSULÓ IDŐ – Marx György válogatott írásai

Szerkesztették: Juhász Ferenc, Patkós András, Sükösd Csaba

Typotex Kiadó, Budapest, 2005, 367 oldal

A *Gyorsuló idő* Marx György professzor, akadémikus válogatott írásait tartalmazza, tanítványainak, *Sükösd Csabának* és *Patkós Andrásnak* értő válogatásában és jegyzeteivel ellátva. *Juhász Ferenc* így ír bevezetőjében Marx Györgyről: „Szolgálat és szeretet volt az élete. Nemcsak tudni, de tudatni is akart. Az volt Ő, a Minden-ség hűségese, alázatos természet-tisztelet, ember-tisztelet és lét-tisztelet.”

Valóban, Marx György tanítani akart. Tanított egyetemistákat és doktoranduszokat, eljuttatva a legjobbakat a tudomány csúcsaira, világhírű egyetemek katedráira, a legnagyobb hazai tudományos díjak átvételéhez. Gondolkodott azon, hogyan lehet megszerettetni és megtanítani a fizikát a középiskolában. De tanítani akarta a nagyközönséget is. Minden fontosat el akart magyarázni, tisztán és egyszerűen, mindenki számára érthetően. Ugyanakkor a huszadik század fizikájának kiemelkedő tudósa volt és a magyar társadalom modernizációjának nagyhatású képviselőjévé tudott válni.

A válogatás nagyon jó, mert Marx professzor rövid életrajza után, öt nagy egységben, általános érdeklődésre számot tartó és ma is aktuális cikkeit szedték csokorba a szerkesztők. Ezek a

Földi világunk

„Én tanár vagyok”

Az Univerzum

Törékeny földünk és

Élet, veszélyben

alcímek alatt három-öt dolgozatot tartalmaznak, Sükösd Csaba jegyzeteivel.

Eredeti tudományos közlemények alcímmel további hat művet is talál a könyvben a modern fizika eredményei iránt mélyebben érdeklődő olvasó:

A fermiontöltés megmaradásáról

A neutrínócsillagászat lebetűségeiről (Menyhárd Nórával)

Földi lézersugárral hajtott csillagközi űrjármű

Kozmológiai felső korlát a neutretto tömegére (Szalay A. Sándorral)

A gyenge Univerzum és

A fizika jövőjéről (Wigner Jenővel)

Ezeket a dolgozatokat Patkós András látta el jegyzetekkel.

Fontos volt a tudományos dolgozatok megjelentetése, még akkor is, ha talán kevesebben lesznek, akik maradéktalanul követni tudják, de hitelessé teszik a tudományos ismeretterjesztő írásokat, ugyanakkor megmutatják Marx György úttörő szerepét és máig tartó hatását több fontos témában.

Marx Györgyöt sokan ismerték, és mivel megismerték, tisztelték és szerették. Nekik nem kell különösen ajánlani a könyvet. Fontos azonban, hogy ez a válogatás, amelyik ma is aktuális témákat boncolgat, ma is aktuális kérdésekre keres választ, minél szélesebb körben ismertté legyen, hiszen jól megfogalmazott cikkeiben a tudomány iránt kevésbé érdeklődő átlagember is tájékozódást segítő támaszra lel.

Köszönet illeti a Magyar Tudományos Akadémia Fizikai Tudományok Osztályát és a Paksi Atomerőmű Zrt.-t a megjelenés támogatásáért, a Typotex Kiadót, valamint *Kármán Tamást* és az OOK-Press nyomdát a gondos kiállításért.

Meskó Attila

Silberer Vera, Staar Gyula (szerk.): A FIZIKA SZÁZADA

A Természet Világa 2006. évi I. különszáma, 116 o.

A *Természet Világa* különszámái széles körben ismertek és nemcsak magas színvonalú ismeretterjesztést képviselnek, de – ne tagadjuk – haszonnal forgatják a szakemberek is látóköriük szélesítésére. Ezt minden bizonnyal el lehet mondani a *Fizika Éve* tiszteletére megjelent különszámról is, amely – az ünnepi év befejezéséeként – 2006 januárjában jelent meg. Különösen figyelemfelkeltő már a címlap is: *Einstein* arcképe egy nem mindennapi környezetből tekint ránk és az összhatást a színezés is segíti.

Ami a tartalmat illeti, az nagyon gazdag és változatos, a fizikán belül igen széles spektrumot fed le. Igaz, a ta-

nulmányok elrendezésében különösebb szempontot (pl. időrend, tárgykör stb.) nemigen lehet felfedezni. Egyébként *Staar Gyula* bevezetőjén kívül 25 tanulmányról van szó. Ezek szerzői is igen széles körből kerülnek ki: vannak köztük hazai középiskolai és egyetemi tanárok, kutatóintézeti munkatársak, de neves, ma már nem is élő külföldi kiválóságok (*Paul A.M. Dirac*, *Victor F. Weisskopf*) és határon túli, jól ismert magyar fizikusok is (*Gábos Zoltán*, *Toró Tibor*).

Mint említettük, a tanulmányok tartalma igen változatos. Az írások nagyobb része széles értelemben a fizika,

illetve a magyar fizika történetéhez kapcsolódik (*Bencze Gyula, Meskó Attila, Radnai Gyula, Plósz Katalin, Vincze Ildikó, Gábos Zoltán, Abonyi Iván, Paul A.M. Dirac, Hraskó Péter, Hargittai István, Fehér Péter, Kovács László, Kostka Pál, Jéki László*), de általában sokkal többet nyújtanak pusztán tudománytörténetnél. A másik része a fizika egyes különösen jelentős fejezeteivel, illetve a fizika világképével, szépségeivel, humanizmusával foglalkozik (*Nagy Károly, Abonyi Iván, Varró Sándor, Marx György, Toró Tibor, Victor F. Weisskopf, Vicsek Tamás, Tichy Géza, Papp László, Patkós András*).

A következő megjegyzés talán nem a recenzens szubjektív beállítottságának tulajdonítható. Ismeretes, hogy hazánkban a fizikai kutatás két legnagyobb központja Budapesten és Debrecenben van. Az egyáltalán nem kifogásolható, hogy a kiadványban külön cikk foglalkozik a KFKI-val, valóban központi jelentősége miatt. Az azon-

ban szóvá tehető, hogy miközben az a gyorsító berendezés, amelyiken az első hazai magreakciós vizsgálatokat végezték, amelyiken először állítottak elő mesterséges radioaktív izotópot hazánkban 1951-ben, kétszer is szerepel (az egyik cikkben és a fedőlap hátoldalán), arról nem esik szó, hogy Debrecenben majdnem másfél évtizeddel *korábban* történt meg ugyanez. Igaz, nem gyorsító berendezés segítségével. Tovább lehetne folytatni: a híres debreceni neutrínó-visszalökési kísérlet berendezései és a világon egyedülálló elektronspektrométerek képei közül is helyet kaphatott volna egy-kettő, nem beszélve arról, hogy Debrecenben is jártak Nobel-díjasok és előadásokat is tartottak. Sajnos, sokan elfelejtik, hogy míg az első világháború előtt csak Budapesten (és legfeljebb még Kolozsváron) volt fizikai kutatás, addig ma a „spektrum” sokkal szélesebb.

Berényi Dénes

HÍREK – ESEMÉNYEK

AZ AKADÉMIAI ÉLET HÍREI

Ünnepi ülészak az Akadémián Zawadowski Alfréd 70. születésnapján

A Magyar Tudományos Akadémia Fizikai Tudományok Osztálya és a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Fizikai Intézete *Zawadowski Alfréd*, az MTA rendes tagja, műegyetemi professzor, az elméleti szilárdtestfizika nemzetközi hírű kiválósága hetvenedik születésnapja alkalmából 2006. április 7-én ünnepi tudományos ülészakot szervezett az Akadémia Nagytermében.

Először *Kroó Norbert*, a Magyar Tudományos Akadémia (MTA) alelnöke köszöntötte az ünnepeltet az Akadémia Elnöksége nevében. Ezután *Horváth Zalán*, az MTA Fizikai Tudományok Osztályának elnöke, valamint *Kertész János*, a BME Fizikai Intézete igazgatójának köszöntő szavai hangzottak el. A laudációkat követte a tényleges tudományos ülészak Zawadowski professzor itthon és külföldön élő tanítványainak, barátainak az előadásaiival.

Elsőként *Györffy Balázs*, a bristoli egyetem professzora, az MTA külső tagja tartott előadást az erősen korrelált elektronrendszerek *ab initio* modellezéséről, majd *Jánosy András*, a BME Kísérleti Fizika Tanszékének tanára, az MTA rendes tagja vezette be a hallgatóságot a magas hőmérsékletű szupravezető anyagokban megfigyelhető különleges töltéseloszlás kísérleti vizsgálatának rejtelmibe. Az ezt követő előadásnak már a címe is rendkívül érdekes volt: *Forgács Gábor*, a University of Missouri, Columbia, professzora működő szervek nyomtatásáról beszélt (*Printing functional organs: not a fiction anymore*). *Zimányi Gergely*, a University of California, Davis, professzora nem kevésbé figyelemfelkeltő *Tükör által, homályosan* című előadásában a kölcsönható rendszerek

üvegszerű állapotairól beszélt. A délelőtti szekciót *Mibály Lászlónak*, a State University of New York at Stony Brook professzorának előadása zárta, ő ferromágneses és anti-ferromágneses anyagok kísérleti vizsgálatának újabb eredményeivel ismertette meg a hallgatóságot.

Az ünnepi ebédet követő délutáni szekció első három előadása szorosan kapcsolódott egymáshoz. Olyannyira, hogy akár egy tematikus konferencia szekciójának is beillett volna. Elsőként *Carlo Di Castro*, a római „La Sapienza” Egyetem professzora beszélt a kuprátokon (réz-oxid alapú magas hőmérsékletű szupravezetők) végzett Raman-szórás mérések elméleti értelmezéséről, majd *Rudi*

Zawadowski Alfréd és felesége, Tátrallyay Mariella, az Akadémiai Klubban rendezett ünnepi ebéden.

